

עומק הפשט

עיונים ברש"י

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ז

פ' אחרי

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'

6882799-08 / 4125205-050

או במייל rizs@neto.bezeqint.net

ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

(א) אריכות לשון רש"י (ריש פ' אחרי) והטעם שהוצרך להגיע להמשל דשני רופאים / רש"י מדייק "משל לחולה" – לרמוז לזה שאהרן היה בבחינת "חולת אהבה" / דברי ההפחדה נועדו לעצור את גודל התשוקה / מעלת היחוס ד"בני אהרן" ודר' אלעזר בן עזריה

(ב) ויעש כאשר צוה ה' את משה" (טז, לד) – ופירש רש"י: "כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה" / החידוש הוא בענין הסדר, שאהרן עשה כסדר הנכון והמתאים / פירוש זה אינו מיושב כ"כ בלשון "כאשר צוה ה' את משה", ולכן רש"י לא הסתפק בו לבדו

(ג) "להגיד שבחו שלא אהרן שלא היה לובשן לגדולתו" (רש"י אחרי טז, לד) / רש"י שינה מהתורת כהנים, ומשמע מלשונו שבא להגביל החידוש להבגדי לבן דיוהכ"פ / דוקא בבגדי הלבן ניכר ששייכים הם לה"גברא" דהכהן / חידוש זה התגלה רק ביוהכ"פ דשנה הבאה

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו. ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בבל עת אל הקודש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות וגו'" (טז, א"ב)

"היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו – משל לחולה שנכנס אל רופא, אמר לו: 'אל תאכל כוונן ואל תשכב בטחב'. בל אחר ואמר לו: 'אל תאכל כוונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני'; זה זירזו יותר מן הראשון. לכך נאמר 'אחרי מות שני בני אהרן' .. שלא ימות כדרך שמתו בניו":

כוונת דברי רש"י מבוארת, שהאזהרה כאן היא בדוגמת הרופא השני שמזהיר את החולה שלא לעשות מעשים המביאים לידי סכנה על ידי שהוא מזכיר לו "שלא תמות כדרך שמת פלוני" – וכך כאן הזכיר הקב"ה לאהרן את מיתת בניו לעוררו ולהזהירו "שלא ימות כדרך שמתו בניו", ולכן יישמר מפני כניסה אל הקודש "בכל עת".

אך צ"ע באריכות לשונו, כי לכאורה דבר זה – שכאשר מזהירים אדם מפני דבר מה מחזקים את האזהרה על ידי שמזכירים לו את מה שאירע כבר לפלוני – מובן בפשטות, והיה די אם היה מפרש בקיצור שהקב"ה הזהיר את אהרן "שלא ימות כדרך שמתו בניו"; למה יפוא הוצרך רש"י להביא משל מיוחד כדי להסביר דבר פשוט

"משל לחולה" – למה לא "משל לבריא"?

במפרשי רש"י על אתר האריכו לבאר דבריו בכמה דרכים, ואחת מהן! שבהמשל נתכוון רש"י ליישב את הכפל בכתוב – (א) "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'", (ב) "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש וגו'" – וע"ז מבאר, שבאמת אמר הקב"ה שני דיבורים בענין זה; ולשם כך מביא את המשל משני הרופאים, כי דיבור אחד הוא בדוגמת הרופא הראשון והדיבור הנוסף הוא בדוגמת הרופא השני.

אך ב"פשוטו של מקרא" קשה דרך זו עד מאוד, מכמה טעמים²; ובדרך הפשט משמע שהיה דיבור אחד בלבד, וזה שהכתוב כופל את לשונו – (א) "וידבר ה' אל משה", ושוב (ב) "ויאמר ה' אל משה" – הנה כבר פירש רש"י עצמו בפ' וארא³ בענין דומה ש"הוא הדיבור עצמו האמור למעלה", ואין זאת אלא שכן סגנון הכתוב לחזור על האמירה במקום שהיתה הפסקה באמצע הענין⁴.

[וגם זה שהזכיר רש"י במשל שני רופאים – אין הכרח לפרש בכוונתו שבפועל הלך החולה ל"שני רופאים", ובפשטות י"ל שכדי לחדד ולהדגיש את אזהרתו המיוחדת של הרופא השני שמזכיר "שלא תמות כדרך שמת פלוני", מקדימים שהרופא הראשון אינו אומר כן, כדי להבהיר שלשון זו יש בה חידוש מיוחד ואינה פשוטה מעצמה].

ומעתה הדרא קושיא לדוכתא, למה הוצרך רש"י להביא משל מיוחד על זה שהקב"ה הזכיר בפני אהרן את מיתת בניו?

ועוד יש להקשות, שהרי בנמשל עדיין לא בא אהרן לידי סכנה כלל, והקב"ה בא ומזהירו שלא יכנס לידי סכנה; ומעתה, גם אם יש צורך במשל – מתאים להביא משל לסתם אדם (בריא) שבאים ומזהירים אותו שלא יכניס עצמו לענין שעלול לגרום לו חולי ולסכנה כו', וכדי לחזקו מספרים לו את שאירע לפלוני.

[וע"ד דברי רש"י בסוף הסדרה⁵, עה"פ "ולא תקיא הארץ אתכם": "משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו, כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה" – ששם

1. ראה גור אריה. ועוד.

2. וכמבואר במפרשים: לבוש האורה, ועוד. ואכמ"ל.

3. ו, כט"ל.

4. וכן פירש בספורנו כאן (ועוד מפרשים).

5. יח, כח.

המשל הוא מ"בן מלך" בריא].

אמנם רש"י מדייק ומביא "משל לחולה שנכנס אצל רופא", היינו: מי שכבר נעשה חולה – ומשמע מזה שגם בנמשל, באהרן, כבר התחיל איזה ענין של "חולי"; וצ"ב כוונתו בזה.

צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי

ביאור הענין:

בזה שהביא רש"י את המשל נתכוון ליישב קושיא כללית, והיא: למה באמת לא הסתפק הקב"ה בעצם אמירת האיסור "ואל יבוא בכל עת אל הקודש", אלא הוצרך להדגיש את "מות שני בני אהרן" - וכי "חשוד" הוא אהרן קדוש ה' לעבור סתם כך על דברי הקב"ה, שלכן יש צורך להוסיף לו חיזוק ולהזכיר לו את מות בניו?!

[ואכן, בדרך כלל אין הכתוב נוקט בהפחדה מסוג זה: במצוות רבות, הכתוב מזכיר רק את האיסור בלבד, בלי לפרש את העונש של מי שעובר על האיסור; ואפילו באותם מצוות שבהם מוזכר עונש – אין הכתוב מפרש שם של פלוני שכבר נענש כדי להוסיף בחומרת העבירה].

וליישב זה מביא רש"י "משל לחולה" – וכוונתו בזה, שכאן מדובר במצב יוצא דופן, "חולה", ולכן לא מספיק עצם הציווי, ויש הכרח להשתמש בהפחדה מיוחדת זו:

החולה גופו חם ולוהט, ולכן הוא משתוקק מאוד לקרר את עצמו על ידי הימצאות במקום קר ואכילת מאכלים קרים. מכיון שרצונו להתקרר חזק ביותר, הרי כשהרופא מזהירו סתם כך: "אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב" – אין זה מספיק כדי לעצור בעד תשוקתו העזה להתקרר מהחום הגדול שבגופו; ודוקא כשהרופא מפחידו ואומר לו במפורש "שלא תמות כדרך שמת פלוני" – אז יצליח החולה לעצור בעד תשוקתו העצומה ולמנוע עצמו מן הצונן.

ומעתה מיושב למה הוצרך הקב"ה לחזק את אזהרתו לאהרן, "ואל יבוא בכל עת אל הקודש", על ידי הפחדה מיוחדת והזכרת מות בניו – כי אף בנמשל, תשוקתו של אהרן אל הקודש וצמאונו לא-ל חי היו גדולים וחזקים ביותר, בבחינת "חולת

אהבה⁶. לכן בנידון זה יש מקום לחשש מיוחד, שלא יצליח לעצור בעד נפשו המשתוקקת להיכנס אל הקודש, גם לאחר אזהרת הקב"ה. וזהו שהוצרך הקב"ה להוסיף לו הפחדה מיוחדת – "שלא ימות כדרך שמתו בניו".

ומישוב איפוא שהביא רש"י (א) משל מחולה דוקא, אף שלכאורה תוכן המשל מתאים שפיר גם באדם בריא שמזהירים אותו מפני עשיית דבר המזיק. (ב) משל משני רופאים, ולא השים את דברי ההפחדה בפיו של הרופא הראשון מלכתחילה; להדגיש אשר (א) בנידון זה של ביאה "אל הקודש" נחשב אהרן כבר בבחינת "חולה" – "חולת אהבה", ובמצב זה (ב) דברי הרופא הראשון, שלא הפחיד, אינם מספיקים, ובהכרח להגיע לדברי הרופא השני שמפחיד ביותר.

[כלומר: אם היה רש"י כותב שהיה רופא אחד שהזהיר וגם הפחיד – היתה המשמעות שנתכוון בזה לחיזוק בעלמא; אך עתה, כשחילק זה לשני רופאים – מודגש אשר במצב מיוחד זה אזהרה לבד אינה מספיקה, ולכן אין די ברופא הראשון ובהכרח להגיע לרופא השני].

"שני בני אהרן" – דומים לאביהם

והנה מכהנ"ל עולה דבר חידוש (שלא מצינו מפורש ממש במקום אחר), והוא שאהרן היה דומה לבניו נדב ואביהוא, וכשם שאצלם היה מצב של "בקרבכם לפני ה'", שהיתה להם אהבה עזה וצמאון גדול להתקרב לאור ה' ולכן לא עצרו בעצמם ונכנסו אל הקודש במקום שלא הותרו בו⁷ – כן גם באהרן היתה כעין אהבה זו ועד שהיה בבחינת "חולת אהבה", ולכן היה הכרח להפחידו כו' כדי שיצליח לעצור בעד צמאונו לא-ל חי וימנע עצמו מלהיכנס אל הקודש.

ועפ"ז יומתק גם לישנא דקרא: "אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה'" – שלא קראם בשמותם אלא בשם "בני אהרן" – כי זה שנשתוקקו כ"כ נדב ואביהוא להתקרב "לפני ה'", שייך (גם) להיותם בניו של אהרן, שממנו "ירשו" את האהבה והצמאון כו'.

ומעתה יומתק גם השייכות המיוחדת של ענין זה לרבי אלעזר בן עזריה, וכהדגשת

6. לשון הכתוב – שיר-השירים ב, ה.

7. וידועים דברי האור החיים הק' בפרשתנו בהפלאות מעלתם.

רש"י: "היה רבי אלעזר בן עזריה מושל"ו"⁸ – כי בו מצינו בהדגשה יתירה את גודל ההשפעה שיש בירושת אבות וקירבת משפחה (כמו בנדו"ד שאהבת ה' של אהרן השפיעה ביותר על נדב ואביהוא בניו), שלכן מינו אותו לנשיאות אף שהיה צעיר ביותר – ח"י שנה בלבד – מכח היותו מיוחס (דור עשירי) לעזרא הסופר⁹, והיינו, שאף שהיה צעיר בימים, היה ראוי לאיצטלא זו מכח ירושת אבותיו שהתגלתה בו, ודר"ק.

(חלק ז – אחרי א)

8. ולהעיר, שבדרך כלל אין רש"י מביא דברי חז"ל בשם אומרים, וכאן כן הביא והדגיש את שמו של ראב"ע.

9. כסיפור הש"ס – ברכות כז, ב. ירושלמי ברכות פ"ד ה"א.

"והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה ה' את משה" (טו, לד)

"ויעש כאשר צוה ה' וגו' – כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה. ולהגיד שבחו של אהרן, שלא היה לזבן לגדולתו, אלא כמקיים גזירת מלך":

בביאור דברי רש"י כתבו המפרשים¹⁰: "לא מיד אחר הצוואה עשה כן, שהרי מיתתן של בני אהרן היה ביום שמיני למילואים, ומסתמא היתה הצוואה מיד כדי שלא יבוא למקדש, ושמיני למילואים היה בראש חודש ניסן – ואיך עשה אהרן 'כאשר צוה ה' את משה', והא לא צוהו הקב"ה אלא דוקא ביום כפורים! לכך פירש 'כשהגיע כו'".

אך לפי פירושם קשה:

(א) אם כוונת רש"י היא (רק) להשמיענו שאהרן עשה את ציווי ה' ביום הכפורים ולא לפני כן – היה לו לומר "כשהגיע יום הכפורים", ותו לא; ומה טעם מוסיף רש"י ("כשהגיע יום הכפורים) עשה כסדר הזה" – ענין ה"סדר" מאן דכר שמיה!?

(ב) גם עצם דברי רש"י שאהרן עשה כציווי ה' "כשהגיע יום הכפורים" – אינם

10. רא"ם. גור אריה. שפתי חכמים. ועוד.

מובנים לכאורה: כיון שבכתוב מפורש שכל הענינים המפורטים בפרשה צריכים להיעשות "בחודש השביעי בעשור לחודש", הרי מובן מעצמו שאהרן לא עשה זאת קודם לכן. ואם כן, לשם מה צריך רש"י להשמיענו דבר כה פשוט?!

"ויעש" – כפשוטו ממש

והנראה לבאר:

כיון שכל הפרשה (מתחילת הסדרה), כולל גם התיבות "והיתה זאת לכם לחוקת עולם וגו'" שהם התחלת פסוק דידן – נאמרה בסמיכות לראש חודש ניסן (יום מיתת בני אהרן), היה מקום לפרש שגם "ויעש כאשר צוה ה' את משה" היה מיד לאחר הציווי; ולא לאַחַר זאת עד ליום הכפורים, כמה חדשים לאחר מכן!

והגם שאין שייך לומר שאהרן עשה בפועל את מצות ה' לפני יום הכפורים (כנ"ל) – היה אפשר לפרש שבתוכה "ויעש" כאן מתכוון הכתוב לזה שאהרן (מיד) קיבל על עצמו לעשות את העבודה "כאשר צוה ה' את משה"; וע"ד המסופר בפרשת בא¹¹, לאחר אמירת פרשת הפסח על ידי משה: "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' וגו'" – ורש"י שם מפרש: "וכי כבר עשו? ... אלא מכיון שקיבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו".

וזו כוונת רש"י בדבריו כאן: "כשהגיע יום הכפורים" – לשלול את הפירוש הנ"ל, ולהבהיר שכוונת הכתוב באומרו "ויעש" היא כפשוטו, שאהרן עשה את העבודה בפועל בבוא יום הכפורים.

[וההכרח של רש"י לפרש כך – כי לאחר שבפרשת בא מחדש הכתוב בלשון "ויעשו" שהקבלה נחשבת כעשיה, כבר יודעים אנו כלל זה ואין צורך להשמיענו עוד הפעם שקבלת אהרן נחשבת כעשיה].

"כסדר הזה" – הסדר הנכון

אולם מעתה קשה: אם "ויעש" קאי על העשייה בפועל ביום הכפורים, מהו החידוש? פשיטא שאהרן קיים את דבר ה'!

וכדי לבאר החידוש ממשיך רש"י – "עשה כסדר הזה":

רש"י כבר פירש לפני כן¹², שפסוק אחד בפרשה נאמר שלא על הסדר. והיינו, שבסדר הפרשה באה הוצאת הכף והמחתה מיד לאחר שילוח שעיר המשתלח, ואילו הסדר הנכון והאמיתי הוא שהוצאה זו באה רק לאחר סיום הענין כולו (עיי"ש בפרטיות).

וזהו שמחדש הכתוב באומר "ויעש כאשר צוה ה' וגו'" – עשה כסדר הזה", שאהרן עשה בסדר הזה שפירש לנו רש"י לפני כן; וזאת אף על פי שכאשר אמר משה רבינו לאהרן את הדברים, אמר לו את הציוויים באותו סדר כפי שהם כתובים בתורה, ולא כפי הסדר שאהרן היה צריך לעשות בפועל.

וכפי שמוכח מתוך לשון רש"י שם: "אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה .. כל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו כו'" – היינו, שהשינוי מהסדר הנכון לא היה רק בכתיבת הדברים בתורה, אלא גם באמירת הפרשה לאהרן.

[ויש להוסיף בהעומק שבלשון רש"י – ובהקדים:

הנה, כעין מה שפירש רש"י בפרשתנו מצינו גם בפירושו לפ' פקודי¹³, על מה שנאמר שם "ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה": "אשר צוה אותו משה' אין כתיב כאן, אלא 'כל אשר צוה ה' את משה' – אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסניו, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן. אמר לו בצלאל: מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו: כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר לו משה: בצל אל היית, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה, וכך עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים".

אבל כד דייקת שפיר, יש הבדל בין הענינים:

בהציווי לבצלאל, שמשה ציווהו לעשות תחילה כלים ואחר כך משכן ובאמת היה צריך לעשות להיפך – היה שינוי הסדר רק בהציווי ממשה לבצלאל, אבל לא בהציווי מהקב"ה למשה. וכפי שאמר משה לבצלאל, שכהסדר האמיתי (וכדברי בצלאל) – "כך צוה לי הקב"ה";

אולם בנדוד, בזה שפסוק אחד נאמר שלא על הסדר, כדברי רש"י: "כל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו", משמע ששינוי הסדר לא היה רק בהציווי ממשה לאהרן, אלא גם בהציווי מהקב"ה למשה. וזהו גודל החידוש – שבכל זאת הבין אהרן, מתוך הדברים שאמר לו משה כפי ששמעם מהקב"ה, שהסדר בפועל צריך להיות אחרת.

ובזה יומתק מה שרש"י מעתיק ב'דיבור המתחיל' את התיבות "ויעש כאשר צוה ה' וגו'"¹⁴.

12. פרשתנו טז, כג.

13. לח, כב.

14. משא"כ בפ' פקודי שם שמעתיק "ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה".

דלכאורה: אם דברי רש"י שייכים גם להמשך הכתוב – ("ויעש כאשר צוה ה') את משה" – למה לא העתיקו במפורש¹⁵? ואם אין פירושו שייך לתיבות "את משה" – למה רמז להן (על ידי הוספת "וגומר")?

אלא, שבזה שאהרן עשה "כסדר הזה" – יש שתי קצוות:

מחד גיסא, גם הסדר כפי שעשה אהרן בפועל נכלל במה ש"צוה ה' את משה" – שהרי אהרן הבין את הסדר האמיתי מתוך דברי משה כפי ששמעם מהקב"ה;

אבל מאידך גיסא אין רש"י מעתיק תיבות "את משה" במפורש (ורק מרמז על ידי הוספת "וגומר") – כי הסדר הנכון לא בא בגילוי בהציווי למשה, אלא הוא נלמד על ידי "טעם" שנתנו רבותינן].

"כאשר צוה" – כמצווה ועומד

אבל בזה אין רש"י יכול להסתפק; כי לכאורה יש כאן דבר שהוא היפך מ"פשוטו של מקרא": לפי דברי רש"י, החידוש הוא בזה שאהרן "עשה כסדר הזה", היינו, שאהרן עשה שלא כפי הסדר שבו נצטווה ע"י משה; ואם כן, איך ייתכן לומר על זה "ויעש כאשר צוה ה' את משה"...?

[ואף ש"כאשר צוה ה' גו'" כולל גם כוונת הקב"ה שלא אמרה בפירוש – כנ"ל – בכל זאת, מכיון שכל עיקר כוונת הכתוב היא להודיענו ש"עשה כסדר הזה" שלא נאמר בפירוש, הוצרך הכתוב לומר זה בלשון אחרת, ולא בלשון "כאשר צוה ה'" שפשוטו של מקרא הוא הציווי שנאמר מפורש בדיבור].

ולכן מוסיף רש"י עוד פרט – "להגיד שבחו של אהרן", שזה שהכתוב משתמש דוקא בלשון זו ("כאשר צוה ה' את משה" – אף שמצד הנקודה האמורה היה מתאים יותר להשתמש בלשון אחרת, כאמור), הוא כדי להדגיש שאהרן עשה זאת רק בשביל לקיים את הציווי, ולא לגדולתו.

ונמצא, איפוא, שהלשון "כאשר צוה" יש בה שני ענינים: (א) בעיקר היא באה בהמשך ל"ויעש", "עשה כסדר הזה", שהרי גם "סדר הזה" הוא מה שצוה ה' ורק שלא אמרו למשה בפירוש. (ב) דיוק הלשון ("כאשר צוה") מלמדנו גם דבר נוסף – להגיד שבחו של אהרן שלא לבש את הבגדים לגדולתו אלא רק כמצווה ועומד.

וראה עוד בזה – לקמן סימן ג.

(חלק ז – אחרי ב)

"והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה ה' את משה" (פז, לד)

"ויעש כאשר צוה ה' וגו' – כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה. ולהגיד שבחו של אהרן, שלא היה לובשן לגדולתו, אלא כמקיים גזירת מלך":

לעיל סימן ב נתבאר בארוכה החלק הראשון בדברי רש"י: "כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה", ונקודת הדברים – שרש"י בא לפרש את החידוש בכתוב "ויעש כאשר צוה ה' את משה", דלכאורה מאי קמ"ל? ועל זה מפרש רש"י, שכוונת הכתוב היא לחדש שאהרן עשה את העבודה כפי הסדר המתאים.

והיינו: רש"י כבר פירש לפני כן¹⁶, שפסוק אחד בפרשה נאמר שלא על הסדר, כי בסדר הפרשה באה הוצאת הכף והמחתה מיד לאחר שילוח שעיר המשתלח, ואילו הסדר הנכון והאמיתי הוא שהוצאה זו באה רק לאחר סיום הענין כולו.

וזהו שמחדש הכתוב באומרו "ויעש כאשר צוה ה'", שאהרן "עשה כסדר הזה", בסדר הזה שפירש לנו רש"י לפני כן, שהוא העיקר למעשה; וזאת אף שבהכתובים עצמם הסדר הוא אחר.

אמנם, כיון שלפירוש זה אין לשון הכתוב "כאשר צוה ה' את משה" מיושב כ"כ, שהרי בהציווי באו הדברים שלא כפי שעשאם אהרן בפועל – לכן לא הסתפק רש"י בפרט זה, אלא הוסיף עוד ענין: "ולהגיד שבחו של אהרן שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך". והיינו, שזה שהכתוב משתמש דוקא בלשון זו ("כאשר צוה ה' את משה"), הוא כדי להדגיש שאהרן עשה זאת רק בשביל לקיים את הציווי, ולא לגדולתו.

ונמצא, שלדעת רש"י הלשון "כאשר צוה" יש בה שני ענינים: א) היא באה בהמשך ל"ויעש", "עשה כסדר הזה" שהוא רצון ה' בנוגע למעשה. ב) דיוק הלשון ("כאשר צוה") מלמדנו דבר נוסף – להגיד שבחו של אהרן שלא לבש את הבגדים לגדולתו אלא רק כמצווה ועומד.

להגדיל שבחו של אהרן

אמנם צ"ב, דלאחר שהוכרח כבר רש"י להוסיף את "שבחו של אהרן שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך" (בגלל הקושי שיש בתחילת דבריו, וכנ"ל) – הרי היה לו לפרש שזהו כל החידוש בהכתוב, ותו לא מידי!

במלים פשוטות: מדוע אי אפשר לומר שכוונת הכתוב באומרו "ויעש כאשר צוה" היא רק לחדש את זה שאהרן לבש הבגדים "כמקיים גזירת מלך" (החלק השני שבדברי רש"י) – ומעתה שוב אין צורך להעמיס כאן את ענין שינוי הסדר, "עשה כסדר הזה" (החלק הראשון בדברי רש"י)?

וי"ל בפשטות:

השבח לאהרן בזה שלא עשה לגדולתו "אלא כמקיים גזירת מלך" – מתאים רק לגבי לבישת הבגדים, שאף שהם עשויים "לכבוד ולתפארת"¹⁷, מכל מקום לא לבשם אהרן לגדולתו אלא רק מחמת ש"צוה ה' את משה".

אמנם פשט הלשון "ויעש כאשר צוה ה' את משה" משמע דקאי על כללות סדר העבודה שבפרשה, ולא רק על הפרט של לבישת הבגדים. ולכן נקט רש"י שעיקר הפירוש "ויעש כאשר צוה" הוא זה ש"עשה כסדר הזה" – כסדר המתאים שהוא נוגע לכל עניני הפרשה; ואילו זה "שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך"

הביא כהוספה בלבד, רק כדי ליישב הלשון "כאשר צוה".

[ולהעיר, שבאור החיים כאן איתא: "הכתוב יכוין להגיד שבחו של אהרן שלא עשה לגדולה ולהתנשא, אלא עשה הכל לקיים מצות ה'". ומשמע מדבריו שהשבח לאהרן "שלא עשה לגדולה ולהתנשא" הוא בכללות העבודה ולא רק בענין לבישת הבגדים¹⁸; אבל ברש"י מפורש שהשבח הוא רק בזה ש"לובשן" – לבישת הבגדים].

בגדי זהב או בגדי לבן?

והנה כדברי רש"י מצינו בתורת כהנים על אתר. אלא שהלשון בתו"כ היא: "שאינן אהרן לובש בגדים לגדולתו (אלא כמקיים גזירת מלך)" – ואילו רש"י נקט: "שלא היה לובשן לגדולתו".

ושינוי לשון זה יש בו חידוש:

לשון התו"כ "לובש בגדים" – אפשר לפרשו דקאי על כללות לבישת בגדי כהן גדול שעל ידי אהרן, כולל בגדי הזהב [וכן מבואר מתוך דברי הרמב"ם בספר המצוות של¹⁹: "וכבר בארו בספרא שלבישת בגדים אלו מצות עשה, והוא אמרם 'ומנין שאין אהרן לובש בגדים אלו לגדולתו, אלא כמקיים גזירת המלך? ת"ל: ויעש כאשר צוה ה' את משה'. כלומר, בגדים אלו. ואע"פ שהם בתכלית היופי, שהם מזהב ושוהם וישפה וזולתם מן האבנים היפות, לא יכוין בהם היופי אלא לקיים הצווי שצוה האל למשה בלבד, והוא שילבש אלו הבגדים תמיד במקדש"];

אמנם מלשון רש"י "לובשן" – מובן שכוונתו היא (לא לבגדי הזהב שלו) הכהן גדול בכל השנה, אלא דוקא לאותם בגדים הנזכרים בפרשה זו, היינו: בגדי הלבן של יום הכפורים. וטעמו מובן, דלפי "פשוטו של מקרא" הרי מזה ששבחו של אהרן נאמר דוקא בפרשה זו, מובן שהחידוש הוא דוקא לענין בגדי לבן המיוחדים ליום הכפורים.

אך בסברא קשה²⁰:

18. וי"ל בטעמו, דאם מדובר על ה"כבוד ותפארת" שע"י לבישת הבגדים הרי אין זה שייך דוקא ליום הכפורים – וכדלקמן בפנים; ולכן פירש דקאי על כללות העבודה דיום הכפורים. ולהעיר מרמב"ם ה' עבודת יוהכ"פ פ"ב ה"ה.

19. מ"ע לג.

20. וכמו שהקשה בחתם סופר עה"ת כאן.

כאשר מדובר על לכישת בגדים "לגדולתו" – פשוט שבבגדי הזהב של הכהן-גדול, שיש בהם זהב ואבנים טובות, יש יותר גדולה מאשר בבגדי הלבן. וכפי שמוכח גם מזה שבגדי לבן לובש גם כהן הדיוט, ואילו בגדי הזהב לובש רק הכהן-גדול.

ומעתה, כאשר בא הכתוב לחדש שאהרן היה לובש את הבגדים לא לשם "גדולתו" אלא רק לקיים ציווי ה' – למה אמר חידוש זה (אליבא דרש"י) דוקא לענין הבגדי לבן דיום הכפורים, ולא לענין בגדי הזהב?

בגדי לבן חד-פעמיים

והביאור בזה:

בהבגדי לבן דיום הכפורים מצינו דבר חידוש, והוא שהכהן-גדול משתמש בהם רק ביום הכפורים אחד, ואין משתמשים בהם עוד הפעם בשנה הבאה. וכמו שכתב רש"י בפרשתנו²¹: "שטעונין גניזה, ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר".

אמנם בשאר בגדי הכהונה לא מצינו דבר זה, ואין הגבלה לשיעור הזמן שיכול הכהן להשתמש בהם. ויתירה מזו: בגדים אלו יכול להשתמש בהם גם כהן אחר שימלא את מקומו.

ומעתה מובן, שבשאר בגדי הכהונה, כולל גם בגדי הזהב דכהן-גדול, אין חידוש מיוחד בזה שאהרן לא היה לובשם "לגדולתו" – היינו: בתור גדולה עבודו באופן פרטי – שהרי מעיקרא פשוט שבגדים אלו שייכים הם לה"פפצא" דהכהונה ולא לה"גברא" דאהרן, והא-ראיה: כאשר יבוא כהן אחר במקומו, יכול הוא ללבוש את אותם הבגדים עצמם (אף שמדרגתו ומעלתו פחותה מאהרן – כי אין זה שייך למעלת אהרן אלא לתפקיד הכהונה);

אולם בבגדי הלבן שאותם לבש אהרן רק ביום הכפורים זה – יכול היה לחשוב, שבגדים אלו מיוחדים הם ל"גדולתו" הפרטית, למעלתו ומדרגתו. וזהו הטעם שאפילו הוא עצמו אינו יכול ללבוש זאת שוב בשנה הבאה – כי היות שיש שינויים במדרגת האדם מזמן לזמן (משנה לשנה), לכן בשנה הבאה אין הבגדים הנוכחיים הולמים אותו עוד ויש צורך בבגדים חדשים המתאימים ל"גדולתו" דא.

וזוהו שדוקא כאן בא הכתוב ומחדש "שבחו של אהרן", שגם אותם בגדי לבן שהיו מחליפים משנה לשנה – מכל מקום "לא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך".

"מיום כפורים זה עד יום כפורים הבא עלינו לטובה"

ומעתה הרווחנו עוד טעם לשבח בדברי רש"י – שלא רצה לפרש כי החידוש בכתוב הוא רק בזה "שלא היה לובשן לגדולתו" (והביא זה כהוספה בלבד, וכמשנ"ת לעיל סימן ב):

הנה דבר מיוחד זה שבבגדי הלבן דיום הכפורים, שאין משתמשים בהם עוד הפעם ובמילא יכולים לחשוב שהם בהתאם ל"גדולתו" הפרטית של אהרן השתא – יהיה גלוי וידוע רק ביום הכפורים הבא, בפעם השניה שיעשו את עבודת יום הכפורים, שאז יראו הכל שאין הכהן-גדול משתמש באותם הבגדים שלבש אהרן בשנה העברה;

אמנם ביום הכפורים הזה, הפעם הראשונה שעשה אהרן את עבודת יוהכ"פ – עדיין אין הדבר ברור לכל. וזה שאהרן גונז את הבגדים, הרי אפשר לפרש שהוא פשוט שומר אותם לעבודת יום הכפורים בשנים הבאות.

[וגם אם אהרן בעצמו ידע מיד שלא ישתמשו בבגדים אלו עוד הפעם – הרי כאשר מדובר על ענין של "לכבוד ולתפארת", "גדולתו" דאהרן, הרי בזה נוגע בעיקר כיצד נתפס הדבר בעיני המון העם הרואים²²].

ובכן, פשט הכתוב כאן משמע שבא לחדש דבר בענין עבודת יום הכפורים בפעם הראשונה (וכדברי רש"י: "כשהגיע יום הכפורים") – שאז "ויעש כאשר צוה ה' את משה"; ולכן לומד רש"י שעיקר הכוונה היא לחדש (לא את זה שאהרן "לא היה לובשן לגדולתו", שזה שייך להשוואה דיום הכפורים זה עם יום הכפורים בשנה הבאה, אלא) שאהרן "עשה כסדר הזה", שזהו דבר שראו מיד על אתר.

(חלק ז – אחרי ב)

לזכות הרכים הנולדים, החיילים בצבאות ה' שיחיו -
נולדו בער"ח ניסן תשע"ז

ולזכות אחותם, החיילת בצבאות ה'
חי' מושקא שתחי'

הוקדש ע"י ולזכות הוריהם שיחיו
הרה"ח ר' אלהנן יהודה לייב
וזוגתו מרת שימא השא
רייצעם